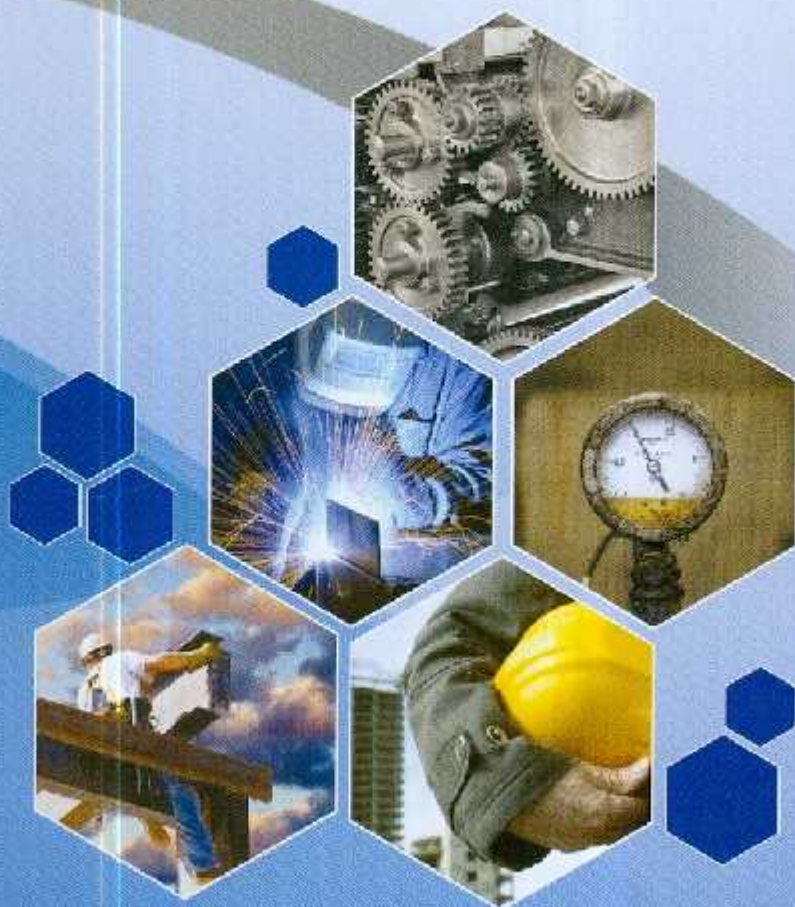

การวิเคราะห์เชิงกลยุทธ์ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการ แข่งขันของอุตสาหกรรมไทย

ศูนย์อาเซียนและเอเชียศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

การวิเคราะห์เชิงกลยุทธ์
เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน
ของอุตสาหกรรมไทย

เลขทะเบียน M 0150559

วันลงทะเบียน ๒๖ ส.ค. 2560

338.459

เลขเรียกหนังสือ

ก 514

๓๓๖๙

AASC

ASEAN and Asia Studies Center

ศูนย์อาเซียนและเอเชียศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

การวิเคราะห์เชิงกลยุทธ์
เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน
ของอุตสาหกรรมไทย

ศูนย์อาเซียนและเอเชียศึกษา
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ

Nation Library of Thailand Cataloging in Publication Data

การวิเคราะห์เชิงกลยุทธ์เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมไทย

ISBN 978-974-231-920-5

ที่ปรึกษา

ศาสตราจารย์ ดร.สมบัติ อารังอุบลวงศ์
ดร.สุวิทย์ กนิษฐวัฒน์

ผู้เขียน / เรียบเรียง

ดร.จุฬากรณ์ ขอบใจกลาง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นายแพทย์ประยงค์ เต็มชวาล
นายอภิมุข สดมพุกภัย
นายถนอม สุแสงจันทร์

พิมพ์ครั้งที่

1 พุทธศักราช 2559

จำนวนที่พิมพ์

1,000 เล่ม

จัดพิมพ์โดย

ศูนย์อาเซียนและเอเชียศึกษา
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
เลขที่ 118 ถนนเสรีไทย แขวงคลองจั่น
เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240
โทรศัพท์ 0 2727 3799 โทรสาร 0 2375 1092

พิมพ์ที่

บริษัท เท็กซ์ แอนด์ เจอร์นัล พับลิเคชั่น จำกัด
โทรศัพท์ 0 2617 8611-2
โทรสาร 0 2617 8616

คำนำ

ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรืออาเซียนมีบทบาทในเวทีเศรษฐกิจและการค้าโลกมากขึ้น โดยอาเซียนได้รวมตัวเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community - AEC) ปี 2558 โดยมีแนวคิดที่ว่าอาเซียนจะกลายเป็นเขตการผลิตเดียวและตลาดเดียว (Single Market and Production Base) บัญหมายถึงจะต้องมีการเคลื่อนย้ายปัจจัยการผลิตได้อย่างเสรี สามารถดำเนินการกระบวนการผลิตที่เนกก็ได้ โดยสามารถใช้ทรัพยากรจากแต่ละประเทศ ทั้งวัตถุดิบและแรงงานร่วมกันในการผลิต มีมาตรฐานสินค้า กฎเกณฑ์ ภาวะเป็ยบเดียวกัน โดยประชาคมอาเซียนจะประกอบด้วย 3 เสาหลัก ได้แก่ ประชาคมความมั่นคงอาเซียน (ASEAN Security Community - ASC) ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community - AEC) และประชาคมสังคม-วัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural Community - ASCC)

จากความสำคัญดังกล่าวจะทำให้ AEC กลายเป็นตลาดที่มีขนาดใหญ่ มีประชากรกว่า 560 ล้านคนเป็นฐานการผลิตและการส่งออกสินค้าที่สำคัญของโลก นอกจากนี้การรวมตัวเป็นเขตการผลิตเดียวและตลาดเดียว จะช่วยดึงดูดการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ (Foreign Direct Investment - FDI) เข้ามาในอาเซียนมากขึ้น ประกอบกับสหรัฐอเมริกากำลังเริ่มฟื้นตัวจากวิกฤตแฮมเบอร์เกอร์ ในขณะที่สหภาพยุโรปกลับกำลังประสบกับวิกฤตหนี้สาธารณะอย่างหนักหน่วง ดังนั้นการรวมตัวกันของ AEC กำลังก้าวเข้ามาเป็นเครื่องยนต์ขับเคลื่อนเศรษฐกิจของโลกที่น่าสนใจ ซึ่งจะดึงดูดการค้า การลงทุน รวมถึงเงินทุน และจะผลักดันทิศทางเศรษฐกิจโลกให้เข้ามาในภูมิภาคอย่างแท้จริง

สำหรับประเทศไทยเรามีจุดแข็งในด้านตลาดในประเทศและตลาดส่งออกที่มีขนาดค่อนข้างใหญ่ อีกทั้งโครงสร้างพื้นฐานด้านการขนส่งของไทยมีประสิทธิภาพสูง ตลาดแรงงานและตลาดสินค้านำมีประสิทธิภาพ สภาพแวดล้อมทางธุรกิจของไทยยังมีการพัฒนาการรวมกลุ่มวิสาหกิจทุกขนาด และการดำเนินธุรกิจตามกระบวนการสร้างมูลค่า เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับเพื่อนบ้านอาเซียนจะเห็นได้ว่าการพัฒนาศักยภาพการแข่งขันของไทยในด้านต่างๆ รวมไปถึงด้าน

อุตสาหกรรมในบางปัจจัยยังมีการพัฒนาตัวเองที่ค่อนข้างอยู่ข้างเมื่อเทียบกับประเทศเพื่อนบ้าน

หนังสือ “การวิเคราะห์เชิงกลยุทธ์เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมไทย” นี้มีเนื้อหาที่เป็นการรวบรวมบทวิเคราะห์อันดับ, ความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทยและประเทศ เพื่อนบ้านในอาเซียนทั้ง 10 ประเทศ ในระยะ 5 ปี (2554-2559) ตามรายงานการจัดอันดับของ WEF (World Economic Forum) และ IMD (International Institution of Management Development) สิกหังยังมีผลการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการวิเคราะห์กลยุทธ์เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมไทย 7 ประเทศ ตามแผนแม่บทในการพัฒนาอุตสาหกรรมไทย ปี 2555-2574 ของกระทรวงอุตสาหกรรม เพื่อการแสวงหาแนวทางในการกระตุ้นส่งเสริมและเร่งรัดพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันด้านอุตสาหกรรมของประเทศไทย ให้มีศักยภาพในด้านขีดความสามารถในการแข่งขันทัดเทียมนานาประเทศ

ทั้งนี้ทางศูนย์อาเซียนและเอเชียศึกษา หวังว่าหนังสือเล่มนี้ จะเป็นผู้มีสำคัญในการเรียนรู้ เพื่อเพิ่มศักยภาพในการทำงานของหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนผู้ประกอบการภาคเอกชน ที่จะสามารถดำเนินธุรกิจอย่างมีประสิทธิภาพ มีความสามารถในการแข่งขันทางด้านธุรกิจที่ดียิ่งขึ้น

ศูนย์อาเซียนและเอเชียศึกษา

ตุลาคม 2559

สารบัญ

หน้า

คำนำ

สารบัญ

บทที่ 1 การวิเคราะห์สถานการณ์โดยทั่วไป (Situation Analysis)	1
1. สถานการณ์ทางการเมืองและความมั่นคง	1
2. สถานการณ์ทางเศรษฐกิจ	6
3. สถานการณ์ทางสังคมและวัฒนธรรม	9
4. ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	14
5. ทรัพยากรกำลังคนในประเทศไทย	19
6. รัฐบาลกับการลงทุนด้านอุตสาหกรรม	24
บทที่ 2 ชัดความสามารถในการแข่งขันของกลุ่มประเทศอาเซียน โดย International Institute for management Development (IMD)	47
1. ความน่า	47
2. ความสามารถในการแข่งขันของการรวมกลุ่มอุตสาหกรรม โดยใช้แบบจำลองอระขยาเพชร (Diamond Model)	52
3. การวิเคราะห์ข้อมูลจาก International Institute for Management Development (IMD)	63
3.1 การจัดอันดับความสามารถในการแข่งขันของกลุ่ม ประเทศอาเซียน (ASEAN) โดย International Institute for Management Development (IMD)	64
3.2 ความสามารถในการแข่งขันโดยรวมของกลุ่ม ประเทศในอาเซียนในรายประเทศ	82
3.3 ความสามารถในการแข่งขันของกลุ่มประเทศอาเซียน (ASEAN) ปี 2558	134

บทที่ 3	ขีดความสามารถในการแข่งขันของกลุ่มประเทศอาเซียนโดย	
	World Economic Forum (WEF)	189
	1. ความนำ	189
	2. การจัดกลุ่มประเทศตามลำดับการพัฒนาในกลุ่ม	
	ประเทศอาเซียน (ASEAN) ทั้ง 10 ประเทศ	193
	3. ขีดความสามารถการแข่งขันรายประเทศ เรียงลำดับ	
	ตามดัชนีขีดความสามารถในการแข่งขันระดับโลก	
	(The Global Competitiveness Index) หรือ GCI	206
บทที่ 4	การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภาวะคุกคาม	
	(SWOT Analysis)	281
	1. สรุปผลการบูรณาการทั้งจากภาวะทบทวนเอกสารและ	
	การสัมภาษณ์เจาะลึกในภาพรวม (Macro)	281
	2. สรุปผลการบูรณาการ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส	
	และภาวะคุกคามของอุตสาหกรรมรายย่อย	
	(7 ประเภทอุตสาหกรรม) ทั้งจากการทบทวนเอกสาร	
	และการสัมภาษณ์เจาะลึก	305
บทที่ 5	การวิเคราะห์ทางเลือกกลยุทธ์ (Strategic Alternatives)	353
	1. ทางเลือกกลยุทธ์ในการพัฒนาอุตสาหกรรมในภาพรวม	
	(Macro)	353
	2. ทางเลือกกลยุทธ์ในการพัฒนาอุตสาหกรรมในภาพย่อย	
	(Micro) อุตสาหกรรม 7 ประเภท	358
บทที่ 6	การกำหนดกลยุทธ์ (Strategic Formulations)	379
	1. การกำหนดกลยุทธ์ทางเลือกในการพัฒนาอุตสาหกรรมไทย	
	ในภาพรวม (Macro)	379
	2. การกำหนดกลยุทธ์ทางเลือกในการพัฒนาอุตสาหกรรมรายย่อย	
	(Micro) 7 ประเภท	380
บรรณานุกรม		391

บทที่ 1

การวิเคราะห์สถานการณ์โดยทั่วไป (Situation Analysis)

1. สถานการณ์ทางการเมืองและความมั่นคง

ในส่วนนี้จะครอบคลุมประเด็นต่างๆ ได้แก่ 1.1 สถานการณ์ทางการเมือง 1.2 สถานการณ์ทางด้านสิทธิมนุษยชน และ 1.3 ด้านการทหารและความมั่นคง ดังมีสาระและรายละเอียดต่อไปนี้

1.1 สถานการณ์ทางการเมือง

อาเซียนในปัจจุบันแบ่งระบบการปกครองได้ 3 ลักษณะสำคัญ ได้แก่

1) การปกครองแบบระบอบประชาธิปไตย มีจำนวน 7 ประเทศ ประกอบไปด้วย¹ ประเทศไทย ประเทศมาเลเซีย ประเทศสิงคโปร์ ประเทศอินโดนีเซีย ประเทศฟิลิปปินส์ ประเทศกัมพูชา และ ประเทศเมียนมาร์

2) การปกครองระบอบสังคมนิยม มีจำนวน 2 ประเทศ ได้แก่ ประเทศเวียดนาม และ ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

3) การปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช มีจำนวน 1 ประเทศ ได้แก่ ประเทศบรูไน

อาเซียนได้มีการรวมตัวในรูปแบบของ “สมาคม” มายาวนานถึง 49 ปี เสถียรภาพทางการเมืองในอาเซียนที่ผ่านมา ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากความเข้มแข็งของผู้นำของแต่ละประเทศในรูปของเผด็จการ (Dictator) หรือผู้นำอำนาจนิยม (Authoritarian) เช่น สึกกวนยู มหาวีร์ และ จูซาโด ซึ่งมีบทบาทที่สำคัญในการบริหารประเทศอย่างยาวนาน ทำให้นโยบายของผู้นำเหล่านี้มีความต่อเนื่องในการนำไปปฏิบัติจนสามารถยกระดับความสามารถในด้านต่างๆ ได้เป็นอย่างดี ทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคง จนทำให้บางประเทศสามารถยก

¹ ศูนย์อาเซียนและเอเชียศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ 2558. คู่มือการประยุกต์นโยบายส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรมของอาเซียน. เพอร์แอนด์เจอร์นอล พับลิเคชัน. กรุงเทพฯ

ระดับของประเทศตนเองข้ามพ้นเส้นความยากจน ไปสู่การเป็นประเทศที่พัฒนาแล้วได้ ปัจจุบันประเทศต่างๆในอาเซียนซึ่งรวมตัวกันในลักษณะสมาคมดังกล่าวนี้ ได้พัฒนายกระดับเป็น “ประชาคมอาเซียน” ซึ่งมีสมาชิกรวมกันเป็น 10 ประเทศ

อย่างไรก็ดี แม้ว่าประชาคมอาเซียนในบางประเทศได้มีผู้นำที่ต่อเนื่องยาวนาน แต่โดยหลักการแล้ว ก็ยังไม่สำคัญเท่ากับผู้นำที่ได้รับฉันทามติโดยตรงจากประชาชน ซึ่งความสนใจในเรื่องการเลือกตั้งของประเทศเมียนมาร์เป็นสิ่งยืนยันว่า สากลโลกต้องการให้ประชาคมอาเซียนมีความเป็นประชาธิปไตย หากอาเซียนมีการรวมตัวกันเพื่อติดต่อกับโลกภายนอก ประชาคมอาเซียนต้องพยายามที่จะรักษามาตรฐานความเป็นประชาธิปไตยให้เป็นที่ยอมรับของสากลให้ได้ ซึ่งในที่สุดแล้ว แรงผลักดันจากนานาชาติจะผลักดันให้สมาชิกประชาคมอาเซียนต้องผลักดันกันเอง เพื่อให้มีเสถียรภาพทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยซึ่งถือว่าเป็นพัฒนาการทางการเมืองที่สำคัญต่อไป

ปัจจุบันอาเซียนได้มีการรวมตัวกันเป็นประชาคมอาเซียน ซึ่งคณะผู้นำของแต่ละประเทศก็ได้มีพัฒนาการทางการเมืองของภูมิภาคมาโดยตลอด ดังจะเห็นได้จากการสร้างความร่วมมือในการต่อต้านคอร์รัปชันและอาชญากรรมระหว่างประเทศของประเทศมาเลเซียและบรูไน อีกทั้งยังมีการจัดประชุมคณะทำงานด้านการต่อต้านคอร์รัปชันของอาเซียนทั้ง 10 ประเทศในทุกๆ ปี ซึ่งมีแนวโน้มที่จะพัฒนาให้เป็นความร่วมมือทางการเมืองของภูมิภาคในอนาคตต่อไป

1.2 สภาพการณ์ทางด้านสิทธิมนุษยชน

ในการประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียนครั้งที่ 21 ณ กรุงพนมเปญ ประเทศกัมพูชา เมื่อวันที่ 18-19 พ.ย. 2555 นั้น ที่ประชุมได้มีการลงนามเพื่อรับรองปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ซึ่งสาระสำคัญในปฏิญญานี้ คือ เป็นการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนตามหลักมาตรฐานสากล ที่สะท้อนถึงลักษณะของอาเซียนที่มีความแตกต่างกันในด้านการเมือง สังคมและวัฒนธรรม ดังปรากฏอยู่ในปฏิญญา ข้อที่ 7 ส่วนหนึ่งดังนี้

⁴ มติของสมัชชา 2558 บทความพิเศษความหมายใหม่ของ “สิทธิทางการเมือง” ใน “ประชาคมอาเซียน” ถึงต้นเมื่อวันที่ 3 เมษายน 2559 จาก http://www.matchon.co.th/news_detail.php?newsid=1447374059

“สิทธิมนุษยชนทั้งหมด มีความเป็นสากล ไม่สามารถแบ่งแยกได้ เชื่อมโยง และสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน สิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานทั้งหมดในปฏิญญานี้ต้องได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม เสมอภาค อยู่บนพื้นฐานเดียวกันและมีความสำคัญเท่าเทียมกัน การบรรลุสิทธิมนุษยชน ต้องได้รับการพิจารณาในบริบทของภูมิภาคและประเทศโดยคำนึงถึงความแตกต่างของภูมิหลังทางการเมือง เศรษฐกิจ กฎหมาย สังคม วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และศาสนา”¹

โดยปฏิญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนนี้ นับเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญของอาเซียน ในการให้ความสำคัญกับการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนเพื่อประโยชน์ระยะยาวของประชาชนและของภูมิภาคอาเซียน

อย่างไรก็ดีแม้ว่าอาเซียนจะมีระเบียบข้อบังคับว่าด้วยสิทธิมนุษยชนดังกล่าวแล้วก็ตาม แต่การละเมิดสิทธิมนุษยชนในประเทศในกลุ่มอาเซียนนั้นยังคงมีให้เห็นอยู่บ้าง ซึ่งนักวิชาการบางคนได้ตั้งข้อสังเกตถึงเหตุการณ์การละเมิดสิทธิมนุษยชนของประเทศในสมาชิกอาเซียนว่า อาจเกิดจากข้อจำกัดที่สำคัญประการหนึ่งในปฏิญญาอาเซียน ที่ว่าด้วย “การไม่แทรกแซงในอธิปไตยแห่งรัฐของกันและกัน” หรือที่เรียกว่า “วิถิอาเซียน” ทั้งนี้ ณ จุดหนึ่งหลายประเทศได้มีการเรียกร้องอาเซียน มีการเปิดโอกาสให้รัฐสมาชิกสามารถวิพากษ์นโยบายของกันและกันได้ หากนโยบายของรัฐใดรัฐหนึ่งซึ่งอาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อภาพรวมของประชาคมอาเซียน²

1.3 การทหารและความมั่นคง

ในที่ประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 10 ณ กรุงเบียงจันทน์ ประเทศลาวตามรัฐอธิปไตยประชาชนลาว เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2547 ได้มีมติเห็นชอบให้มีการจัดประชุมรัฐมนตรีกลาโหมอาเซียนเป็นประจำทุกปี โดยมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ คือ เป็นการสนับสนุนให้เกิดกระบวนการเจรจา ปกป้องหาหรือ ตลอดจนเจรจาข้อขัดแย้งและผลกระทบต่างๆ ที่เกิดขึ้นในภูมิภาค รวมทั้งหาแนวทางแก้ไขและป้องกัน

¹ กพร.อาเซียน, 2556, ปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (ASEAN Human Rights Declaration, สืบค้นเมื่อวันที่ 2 เมษายน 2559 จาก <http://www.mta.go.th/asean/contents/files/asean-media-center-20130614-163951-210860.pdf>

² กรมประชาสัมพันธ์, 2558, ความร่วมมือนโยบายเศรษฐกิจ, สืบค้นเมื่อวันที่ 6 เมษายน 2559 จาก <http://region2.prd.go.th/main.php?filename=aec>